

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881. Första Kammaren. N:o 30.

Onsdagen den 6 April, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda Utlåtanden:

N:o 10 b, i anledning af Kongl. Maj:ts framställningar rörande Kommerskollegium m. m.; och

N:o 11 b, angående Kongl. Maj:ts framställningar rörande förvaltningen af statens domäner.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 50—54 och 56 samt Banko-Utskottets Memorial N:is 13 och 14.

Vid föredragningen af Banko-Utskottets den 5 i denna månad bordlagda Memorial N:o 15, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om inrättande i Vexjö af ett afdelningskontor af Riksbanken, godkändes den föreslagna omröstningspropositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens Tillfälliga Utskotts N:o 9, i anledning af väckt fråga om vissa förändringar i Kongl. Förordningen angående lotsverket af den 15 Februari 1881.

Herr Lagerstråle erhöll på begäran ordet och yttrade: Det betänkande, som näst härefter förekommer på föredragningslistan, är Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 10 om tillsättande af en finanskomité. I det förslag, som Friherre Klinckowström i detta ämne afgifvit, förekommer ock frågan om de nuvarande enskilda bankernas sedelutgifningsrätt äfvensom ordnande af öfriga penningeanstalter i riket i deras helhet. Till Lag-Utskottet hafva blifvit remitterade två motioner från Andra Kammaren, den ena af Herrar Sjö och Ekman och den andra af Herr Ödman, af hvilka den förra afser, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att all sedelutgifningsrätt måtte upphöra för de banker, som hädanefter komme att begära ny eller förnyad oktroj, och den senare åsyftar, att Riksdagen måtte besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t derom, att för en kommande Riksdag måtte framläggas förslag till förändrad lagstiftning i afseende på privatbankerna. Dessa motioner hafva hos ett Sammansatt Utskott varit under behandling och blifvit pröfvade, ehuru betänkandet ännu icke är justeradt. Men under de närmaste dagarne hoppas jag att justeringen skall vara fullbordad och betänkandet inkommit till Kammaren. Då det synes mig mindre lämpligt, om de med dessa frågor sammanhängande förslag, hvilka varit föremål för Tillfälliga Utskottets behandling, skulle komma under öfvervägande och afgöras, innan Sammansatta Utskottets Betänkande inkommit till Kammaren, får jag hemställa, att Kammaren ville besluta, att Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 måtte uppföras å föredragningslistan näst efter Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Betänkande angående Herrar Sjös, Ekmans och Ödmans motioner, så snart detta Betänkande inkommit och blifvit till föredragning anmäldt.

Härtill lemnade Kammaren på gjord proposition sitt bifall.

*Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.*

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 30 och 31 sistlidne Mars bordlagda Utlåtande N:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående författning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

§ 1.

Herr Lagerstråle: Då Kongl. Maj:ts i förevarande ämne af-låtna proposition förevar i Lag-Utskottet, åtnjöt jag ledighet från riksdagsgöromålen, och jag har derföre icke varit i tillfälle att inom Utskottet framställa de anmärkningar, som i ett eller annat hänseende torde böra göras beträffande det Kongl. förslaget. Jag ber af sådan anledning att nu få uttala en och annan af dessa anmärkningar.

Såsom af den Kongl. propositionen och betänkandet inhem-

tas, går förslaget ut derpå, att inom Göteborg få den beslutande-rätt, som för närvarande tillkommer de territoriella församlingarnes kyrkostämmor derstädes, öfverflyttad på en institution, benämnd "kyrkofullmäktige". Detta står i samband med en länge förberedd och nu nära sitt slut bragt anordning att i flera territoriella församlingar fördela Göteborgs stad. Kongl. Maj:t har nu på grund af den bestämmelse, som förefinnes i 57 § Regeringsformen, föreslagit, att denna fråga, såsom kommunallag för Göteborg, skulle i sådan ordning som de allmänna kommunallagarne behandlas. Då enligt min förmodan den fråga, som utgör föremål för detta lagförslag beträffande Göteborg, inom en icke alltför aflägsen framtid måste förekomma i åtskilliga andra af rikets större städer, har det synt mig, att den lämpligaste utvägen att ordna dessa förhållanden på en gång varit att föreslå ett så beskaffadt tillägg till gällande kyrkostämmoförfattning, hvarigenom i allmänhet medgifves, att i städer af den omfattning, att flera territoriella församlingar der förefinnes och hvarst dessa vore benägna att öfverlåta åt en särskild institution att handlägga deras ekonomiska angelägenheter, åt kyrkofullmäktige öfverlemna en så beskaffad beslutanderätt. En sådan författning hade icke behöft så särdeles många bestämmelser, utan kunnat i ett antal paragrafer, som, enligt min öfvertygelse, visst icke behöft blifva flere än de i den förevarande speciallagen, innefatta alla stadganden, som erfordras, med hänvisning i öfrigt till nu gällande kyrkostämmoförfattning. Det synes mig medföra en rätt stor olägenhet att få speciella undantagslagar för särskilda städer. Vi hade visserligen förut sådan lag för Stockholm. Men det förklaras lätt deraf, att innan kommunallagarne stiftades, funnos för Stockholms stad särskild sockenstämmoförordning och särskild anordning i afseende på de kyrkliga angelägenheterna. Det återstod således icke annat för denna stad än att bibehålla de redan förut befintliga förhållandena. Men det kan icke vara ändamålsenligt att allt framgent i den mån den ena eller andra af rikets städer växa upp till den omfattning, att en särskild institution för de kyrkliga förhållandenas ordnande der kan inrättas, särskildt för hvarje gång stifta en speciallag för en sådan stad, hvilken lag skall af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt beslutas. Utom andra olägenheter uppstår häraf den, att sedermera skall vid hvarje förslag till ändring i en af dessa speciallagar eller i den allmänna kyrkostämmoförfattningen som beröra dessa förhållanden alltid tillses, att, när en förändring göres på ett ställe, den också iakttages på alla öfriga, som dermed äro beslägtade. Der förekomma visserligen äfven andra stadganden i detta förslag, som dels till sin princip afvika från kommunallagarne och dels äro icke så fullständigt upptagna enligt mitt förmenande, som det hade erfordrats. Men jag medgifver, att förslaget i dess helhet är ganska praktiskt och ändamålsenligt för den kommun, för hvilken det är uppgjort. Och jag tror, att i den riktningen vore det särdeles önskvärdt att lagstiftningen komme att gå icke allenast för Stockholm, som nu har en särskild författning i afseende å de kyrkliga ärendenas behand-

*Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.*
(Forts.)

Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)

ling, hvilken icke är i öfverensstämmelse med det nu föreliggande förslaget och ej heller enligt min uppfattning fullt tillfredsställande, utan äfven för öfriga rikets större städer. Då emellertid denna fråga, som för Göteborgs kommun nu synes blifva på ett ändamålsenligt sätt ordnad, så länge som, om jag ej misstager mig, från början af 1860-talet der varit under behandling och jag tror att man der med största intresse och otålighet afvaktar den slutliga utgången deraf, vill jag icke med mina anmärkningar söka leda till någon ändring i hvad här blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget och af Lag-Utskottet enhälligt med några smärre förändringar tillstyrkt. Men jag vill åtminstone begagna tillfället att hemställa, det regeringen, utan att någon ytterligare fråga derom väckes, dock med insigt derom, att den snart skall komma under behandling, måtte bereda ett tillägg till kyrkostämmoförordningen, som möjliggör för kommande tider att inom denna förordning inrymma sådana författningar som den, hvarom nu är fråga. Ty det bör icke betraktas såsom ett godt prejudikat, om denna författning för Göteborgs stad af Kongl. Maj:t och Riksdagen nu godkännes, ty hellre än att på det sätt sedermera förfara i hvarje fall, bör man enligt mitt förmenande utgå i motsatt riktning och söka få ett generelt stadgande för alla större städer. Jag skall således icke framställa något särskildt yrkande i afseende på det principiella i frågan.

Beträffande åter innehållet i öfrigt vill jag icke heller framkomma med någon annan anmärkning, än att jag anser, att i första paragrafen lagstiftaren gått något längre, än han rätteligen bort göra. Denna paragraf innehåller nemligen, att i den gemensamma kassan, som af kyrkofullmäktige skall handhafvas och af hvilken alla ekonomiska angelägenheter för Göteborgs blifvande territoriella församlingar böra tillgodoses, skulle ingå såväl *de nuvarande församlingarnes tillhörigheter* som äfven alla afgifter, hvilka för kyrkoväsendet uttaxeras eller eljest inflyta. I afseende på afgifterna ligger i sakens natur, att de skola ingå i kassan. Men deremot synes det icke vara rätt föremål för lagstiftning att bestämma, att de nuvarande församlingarnes tillhörigheter skola till denna kassa ingå. Jag fäster mig härvid icke vid det oegentliga i uttrycket utan vid sjelfva hufvudsaken. Den är rätteligen föremål för öfverenskommelse mellan församlingarne och blifver en gifven följd af beslutet om att deras tillhörigheter skola sammanslutas till ett gemensamt helt. Jag medgifver, att församlingarne redan gått in på en så beskaffad redaktion och således äfven på sjelfva saken; men det synes mig motbudande, att det skall i lag utsättas, att de nuvarande församlingarnes tillhörigheter skola öfverflyttas till kyrkofullmäktiges kassa. Oaktadt det är medgifvet, att de äro särskilda församlingar, förekommer likväl den upplysning, att en församling har donationsmedel från enskilda personer till icke ringa belopp. Angående beskaffenheten af dessa donationer och deras tillkomst förekommer ingen närmare utredning, och man kan därför icke bedöma om i dessa donationer förefinnas några villkor af gifvarne, som skulle kunna framkalla betänkligheter vid at

öfverflytta förvaltningen af dessa medel från en enskild församlings kyrkoråd till den för hela staden gemensamma institution af kyrkofullmäktige. Genom att i denna lag utsätta ovilkorligen den bestämmelse, att i den gemensamma kassan skall ingå de nuvarande församlingarnes tillhörigheter, skall man likasom utestänga den pröfning, som eljest skulle kunna framkallas och behörigen ega rum, huruvida något hinder i donationsbrevets innehåll skulle finnas för en så beskaffad öfverflyttning och naturligtvis, om sådant hinder förefunnes, icke medgifva densamma, hvarom pröfningen naturligtvis tillkommer Kongl. Maj:t i sista hand. Det må hända, att denna min betänklighet är öfverdrifven, då församlingarne lemnat sitt medgifvande; men det har förefallit mig mindre lockande att i lag utsätta denna bestämmelse; och jag vill hafva denna min åsigt förvarad i protokollet. Jag framställer icke något yrkande.

*Förslag till
Förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Om man alltid med aktning och uppmärksamhet lyssnar till hvad den ärade Ordföranden i Lag-Utskottet har att säga, så gör man det allra mest i en fråga, som rör kommunala förhållanden. Det kan därför icke vara annat än för mig i viss mån smärtsamt, att den ärade Ordföranden bar vid läsning af Kongl. Maj:ts proposition om ordnande af de kyrkliga förhållandena i Göteborgs stad känt något missnöje, om ock icke något synnerligen starkt sådant. Jag erkänner nu villigt, att det har sina stora olägenheter att reglera det kyrkliga kommunalväsendet i en särskild stad medelst en speciellag och att det vore långt bättre, om man kunde i den allmänna kyrkostämmoförfattningen införa vissa grundbestämmelser, hvarefter de städer, som sönderfalla i flera församlingar, kunde, om de så önskade, sedermera ordna sina kyrkliga förvaltnings-angelägenheter. Denna tanke har varit föremål för regeringens uppmärksamhet. Men härvid möter den betänklighet, att om sålunda endast grundsatserna skulle upptagas i kyrkostämmoförordningen, man skulle från kommunallagstiftningen, som ju numera tillhör Konung och Riksdag gemensamt, taga undan åtminstone vissa detaljbestämmelser; och det synes mig icke rätt säkert, om ett sådant undantagande skulle inom Riksdagen mötas med välvilliga blickar, kanske skulle det till och med hos en och annan möta betänkligheter, hemtade från ordalydelsen i 57 § Regeringsformen. Jag uttalar mig nu icke om det berättigade i sådana betänkligheter; men då den fråga som nu närmast förelåg, nemligen om ordnandet af de kyrkligt kommunala angelägenheterna i Göteborg, syntes mig synnerligen trängande, har jag icke trött det vara lämpligt att äfventyra framgången af denna angelägna fråga genom att kasta fram ett sätt för sakens ordnande, som kanske skulle möta principiella betänkligheter inom representationen. Huruvida man för framtiden kunde uppfinna något sätt, hvarigenom man kan slippa att stifta sådana på Konungs och Riksdags gemensamma bifall beroende speciallagar för städer, är något, hvarom jag för närvarande icke kan bestämdt yttra mig.

*Förslag till
förrådning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

Den anmärkning, som den föregående ärade talaren gjorde mot § 1 i förslaget, är af den beskaffenhet, att, om något yrkande med anledning deraf blefve framställt och Riksdagen fattade beslut i enlighet dermed, jag icke tror, att lagens promulgerande deraf skulle möta något hinder. Men jag ber att få fästa Kammararens uppmärksamhet på det skäl, hvarföre, efter min uppfattning, den nuvarande ordalydelsen icke skall medföra någon skada. Det är ostridigt, att det finnes donationer, tillhörande en viss församling i Göteborg, och det är antagligt, att dessa donationer skola förvaltas efter vissa, af gifvarne bestämda vilkor. Det är nu alldeles tydligt, att, om förvaltningen af dessa kassor genom denna lag öfverflyttas från den enskilda församlingsmyndigheten på den gemensamma kyrkliga myndigheten, derigenom icke förändras de bestämmelser, som gälla för användandet af dessa kassor. Att dessa vilkor och bestämmelser fortfarande skola iakttagas, är äfven uttryckligen förbehållet i de beslut, som i församlingarne äro fattade om den gemensamma förvaltningen; Kammarkollegium har ytterligare skärpt dessa bestämmelser; och det finnes intet tvifvel, att Kongl. Maj:t till dessa bestämmelser kommer att lemna sitt samtycke. Jag tror derföre, att det icke är farligt att antaga paragrafen i den lydelse, som församlingarne önskat och Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Ekman, Johan Jacob: Jag vill visst icke bestrida den förste talarens anförande derom, att det vore önskvärdt, att Kongl. Maj:t kunde inkomma med en proposition till Riksdagen om antagande af ett tillägg till kyrkostämmoförordningen, hvarigenom Kongl. Maj:t komme i tillfälle att inom vissa gränser utfärda särskilda föreskrifter i kyrkligt hänseende för de städer, hvilka innehålla flera församlingar. Men på samma gång jag detta gör, kan jag icke annat än bekräfta det uttalande han tillika hade derom, att inom Göteborgs samhälle emotses afgörandet af denna fråga, som varit under behandling, jag tror, i 15 år, med den största otålighet. Då Stockholm har en särskild förordning, som berör dessa förhållanden, och Göteborg äfven har särskild förordning för sitt folkskoleväsen, så synes mig icke olämpligt, att dessa tvenne rikets största städer blifva så till vida likställda, att de erhålla särskilda förordningar, som undantaga dem från den allmänna kyrkostämmoförordningens gemensamma bestämmelser.

Jag ber att få tacka samme talare derför, att han icke gjorde något förslag till ändring af den första paragrafen. Jag anser nemligen att det icke vore lyckligt, om ett förslag i den riktning som han antydde af Kammararen bifölls. Det må väl vara, att det icke så särdeles öfverensstämmer med god form att i denna paragraf intaga icke blott bestämmelser, hvilka röra tillämpningen af denna förordning, utan äfven sådana, som angå sjelfva organisationen af den nya ordning, som skall komma att träda i verket. Men om också formen härigenom något lider, tror jag, att detta är bättre, än att realiteten skulle blifva lidande. Förhållandet är nemligen, att en af församlingarne eger en och annan fastighet,

och om icke det ifrågavarande stadgandet skulle få intagas i denna förordning, så skulle möjligtvis det kunna medföra någon svårighet för Kongl. Maj:t att särskildt derom förordna. Dessutom skulle genom en sådan förändring paragrafen i öfrigt ovilkorligen behöfva omskrivas; det skulle nemligen icke gå an att säga att "alla afgifter, hvilka för kyrkoväsendet uttaxeras eller eljest inflyta" skola tillhöra den gemensamma kassan. Ty i och med detsamma som åtskilliga fastigheter komma att öfverflyttas till en gemensam förvaltning, skulle naturligtvis ock komma att uppstå *inkomster*, som, i händelse det icke stode i sjelfva paragrafen intaget, att dessa fastigheter skola öfverflyttas, icke heller komma att ingå till den gemensamma förvaltningen, såvida icke särskilda bestämmelser derom vore gifna. Det är, såsom den ärade talaren också omnämnt, en kyrka, som eger åtskilliga testamenten. Men i afseende på dessa är öfverenskommelse träffad, att de donerade medlen skola användas i enlighet med gifvarnes föreskrifter, och det beror på Kongl. Maj:t att i administrativ väg sanktionera detta aftal. För öfrigt lära väl icke testamentsmedel kunna anses för en församlings *tillhörighet*, då hon endast har *dispositionsrätt* öfver desamma. Då dessutom genom allmän lag är bestämdt, huru med testamentsmedel skall förfaras, lära inga betänkligheter förefinnas för antagande af denna paragraf, hvarföre jag vördsamt anhåller om bifall till densamma.

Förslag till förordning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.
(Forts.)

Herr Samzelius: I motiveringen medgifver Utskottet, att det förevarande förordningsförslaget är behäftadt med åtskilliga bristfälligheter och ojemnheter i redigeringen; men tillägger: men då dessa icke torde kunna afhjelpas utan en mera genomförd omarbetning, samt anspråken i afseende å redigeringen vid ifrågavarande särskilda stadganden för en särskild kommun, hvilken dertill och afgifvit förslag, icke torde behöfva ställas lika stora som med afseende å ett förslag till allmän lag, har Utskottet icke ansett sig böra vidtaga andra ändringar, än här nedan närmare förmåles.

Jag har af de anförda omständigheterna svårigen kunnat finna en ursäkt för Utskottets tillvägagående. Grundlagen är tydlig och klar, att det tillkommer Lag-Utskottet att utarbета de från Kamrarne dit remitterade lagförslag, och finner Utskottet några bristfälligheter hos dem, så är det, efter min uppfattning, Utskottets skyldighet att söka, såvidt det är möjligt, att uppgifva förslag till deras afhjelpande, och det gäller icke något undantag för dessa speciallagar. Emellertid har inom Utskottet en annan åsigt gjort sig gällande, och jag har naturligtvis måst böja mig under den. Jag vill emellertid, då vid betänkandet icke blifvit antecknad någon skiljaktig mening, hafva till protokollet förvarad denna åsigt, och jag tycker, att det är oegentligt att framkasta detta i motiveringen och sedermera i förslaget icke komma med någon genomgripande förändring.

Hvad 1 § beträffar, så är den visserligen en bland dem, som jag, hvad redaktionen angår, tror behöfva omarbetning. Det är nemligen oegentligt att omtala, att församlingarnes gemensamma

*Förslag till
förrådning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

tillhörigheter skola ingå till kassan. Det är nemligen en hel mängd tillhörigheter, som äro af beskaffenhet att de omöjligen kunna ingå till kassan. Utan meningen är väl att, såsom förhållandet är i Stockholm, der fattigvården är gemensam, den gemensamma fattigvården öfvertager hvad som förut tillhört de särskilda församlingarne. Då jag emellertid hör, att behofvet af förevarande lags antagande är temligen stort och att den kommun, som ingifvit förslaget, lifligt önskar dess antagande, skall jag icke framställa något yrkande utan endast till protokollet få denna min åsigt antecknad.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och paragrafen bifölls.

§ 2.

Bifölls.

§ 3.

Herr Ekman, Johan Jacob: Utskottet har utslutit de sista orden i den 3 §:n, som lyda så: samt ega att efter bästa förstånd och samvete fullgöra dem i denna egenskap tillhörande åligganden; kunnande de härvid icke bindas af andra beslut eller föreskrifter än gällande lagar och författningar.

Utskottet har nemligen ansett, att detta vore en sak, som följde af sig sjelf, och att derföre särskild föreskrift icke behöfde derom gifvas. Jag tror dock icke, att det är gifvet, att detta i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna uttryck är så onödigt som Utskottet anser. Det står i 20 § mom. 1 af Kongl. förordningen om Kyrkostämma samt Kyrkoråd och Skolråd i Stockholm den 20 November 1863: "Kyrkofullmäktige handla i utöfning af församlingarnes gemensamma afgöranderätt efter bästa förstånd och öfvertygelse och kunna dervid icke bindas af andra föreskrifter eller beslut än gällande lagar och författningar". I samma afseende heter det äfven uti Kongl. förordningen om landsting den 21 Mars 1862 i slutet af § 1: "Landstingsmännen äro i utöfning af sitt uppdrag icke bundna af valmäns föreskrifter". Nu skulle enligt detta förslag hvarje församling hafva sin egen kyrkostämma, och det kunde vara tänkbart, att en kyrkostämma uppdroge åt sina ledamöter bland kyrkofullmäktige att rösta efter ett visst uppdrag. Jag tror för den skull att till förekommande af denna möjlighet man bör här iakttaga samma försigtighet, som blifvit iakttagen dels i den Kongl. förordningen om kyrkostämma m. m. för Stockholms stad, dels i den omnämnda paragrafen i Förordningen om landsting. Jag ber dessutom få nämna, att Andra Kammaren, efter hvad jag hört, antagit denna 3 § enligt Kongl. Maj:ts proposition, och jag anhåller på grund af hvad jag nu anført om bifall till densammas lydelse oförändrad.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Såsom den siste talaren re-

dan omförmält, äro de ord, som Utskottet uteslutit ur den 3 §, alldeles lika lydande med en motsvarande bestämmelse i Kongl. förordningen om kyrkostämman för Stockholms stad. Äfvenledes finnes samma bestämmelse, fastän i kortare ordalag, införd i författningen om landsting. Det synes sålunda vara en genomgående grundsats i de hittills varande kommunallagarne, att då en kommunal representation består af delegerade, valde af flera olika kommuner, uttrycklig bestämmelse gifves derom, att representanter valda af olika kommuner icke få taga emot några särskilda befallningar från de distrikt, som de representera. I öfverensstämmelse med denna grundsats har nu Göteborgs stad ansett sig behöfva en dylik bestämmelse med hänsyn till sina kyrkofullmäktige, och då Göteborg ansett den vara behöflig och den står i öfverensstämmelse med den svenska kommunallagstiftningen i motsvarande fall, kan jag icke se någon anledning att i denna punkt göra ändring i den Kongl. propositionen.

Förslag till förordning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande paragraf, hvars godkännande ej blifvit af någon ledamot begärdt, hade yrkats allenast bifall till motsvarande paragraf uti Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna förslag.

Härefter gjordes först proposition på bifall till paragrafen enligt Utskottets förslag och sedan proposition på bifall till paragrafen med den lydelse Kongl. Maj:t föreslagit; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

§§ 4—6.

Biföllos.

§ 7.

Herr Ekman, Johan Jacob: Det kan verkligen uppstå någon tvekan om hvem som skall lemna uppgift om den valde ordföranden och vice ordföranden för det kommande året till Magistraten, Kongl. Maj:ts Befalningshafvande i länet och stiftets Domkapitel, så vidt det icke står, såsom i Kongl. Maj:ts proposition föreslås, att denna uppgift skall lemnas "af ordföranden för löpande året". Jag finner derföre inga skäl, hvarföre icke detta bör bibehållas, enär jag icke kan inse, att Lag-Utskottets uteslutande af dessa ord utgör någon förbättring i redaktionen. Kongl. Maj:ts proposition i denna del lär ock vara bifallen af Andra Kammaren, och jag anhåller derföre värdsamt om bifall till densamma i den nu föredragna sjunde punkten.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Jag är förekommen af den siste talaren. Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå att, om man utesluter orden "ordföranden för löpande året", man icke har

*Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

klart för sig, hvem det är, som skall meddela den uppgift, hvar-
om paragrafen handlar.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och
Talmannen, att beträffande ifrågavarande paragraf endast yrkats
bifall till motsvarande paragraf enligt Kongl. Maj:ts förslag i äm-
net; hvarefter propositioner gjordes, först på bifall till paragrafen
med den af Utskottet föreslagna lydelse och sedan på bifall till
motsvarande paragraf i Kongl. Maj:ts förslag, och blef den senare
propositionen med ja besvarad.

§§ 8—24.

Biföllos.

§ 25.

Herr Ekman, Joh an Jacob: Äfven med afseende på denna
paragraf yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Det sy-
nes nödvändigt, att inkomsterna för bänkrum och klockringning
särskildt upptagas såsom inkomster, hvilka af hvarje försam-
lings kyrkoråd skola uppbäras. Ty är detta icke särskildt
nämndt, skulle de kunna komma att, enligt 21 §, af kyrkonämnden
uppbäras och förvaltas, hvilket icke vore lämpligt. Jag har så
mycket mera skäl till detta yrkande, som förut uti Göteborgs
domkyrkoförsamling dessa inkomster alltid blifvit uppförda så-
som stadigvarande.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Då regeringen framlade
ifrågavarande proposition, så ville regeringen göra så få för-
ändringar som möjligt i det förslag, som af Göteborg blifvit fram-
ställt. Man har nemligen ansett, att Göteborg bäst besitter känne-
dom om sina egna förhållanden, och att man, genom att följa hvad
staden hade föreslagit, minst skulle utsätta sig för faran att begå
något misstag. Så har regeringen förfarit äfven i afseende på den
nu föredragna paragrafen. Lag-Utskottet har funnit skäligt att i
densamma föreslå ett par ändringar. Den ena afser endast rät-
tande af ett språkfel, och deremot är naturligtvis intet att invända.
Med afseende på den förändring åter, som blifvit föreslagen i bör-
jan af paragrafen, har det visat sig, att en representant från Gö-
teborg ansett den föreslagna förändringen stöta mot de särskilda
förhållanden, som inom Göteborgs stad ega rum, och att den der-
före skulle medföra verkliga praktiska olägenheter. Jag vågar
derföre hemställa till Kammararens behjertande, om det kan vara
skäl att under sådana förhållanden frångå Kongl. Maj:ts proposi-
tion i denna del.

Grefve Mörner: Till följd af den ledighet från riksdagsgöro-
mälen, som blifvit mig beviljad, har jag icke i Lag-Utskottet del-
tagit i slutbehandlingen och afgörandet af denna fråga. Jag ber

att nu få nämna, att det synes mig, att Utskottets ledamöter nog lamt försvarat de föreslagna förändringarne, och jag föreställer mig, att, om förändringarne varit af någon betydighet, Utskottets ledamöter då icke hade tvekat att bättre förorda desamma. Då de det icke gjort, kan man hysa tvifvel om ändringarne hafva skäl för sig, och till stor del hafva de också blifvit af Kammaren underkända; för min del är mig också temligen likgiltigt, om de hemställda förändringarne blifva antagna eller icke, och med afseende å dem har jag icke heller nu begärt ordet, men jag har önskat få inlägga min protest emot den af Utskottet i fråga om §:n angående församlingarnes inkomster använda motivering, den jag ingalunda kan gilla.

*Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

Herr Samzelius: Det är sant att från Lag-Utskottets sida har kommit ett ganska lamt försvar för de små förändringar, som af Lag-Utskottet blifvit föreslagna, men detta har skett af det skäl, att vid ett par af dem har uppgifvits, att Andra Kammaren redan fattat beslut i frågan; och som jag för min del gerna vill, att detta lagförslag skall upphöjas till lag, har jag, då förändringarne icke voro af någon synnerlig betydighet, icke trott det vara skäl att upptaga Kammarens tid med att försvara Utskottets förslag. Det är icke så alldeles samma förhållande med förevarande paragraf. Jag är fullt öfvertygad, att man i Andra Kammaren kommer att bestämdt hålla på att dessa ord skola utgå, ty det väckte motstånd hos Andra Kammarens samtliga ledamöter i Lag-Utskottet. Man ansåg dem stå i strid med de allmänna föreskrifterna i kyrkostämmoförordningen om dispositionen af bänkrum, att de skola emellan församlingsmedlemmarne fördelas. Här talas om försäljning af bänkrum. Jag har icke förr hört talas om en sådan försäljning, utan endast att man hyr ut dem. Så tillgår det åtminstone i Stockholm. Det synes mig emellertid oegentligt, att den, som kan betala 4 å 5 kronor, har rätt att alltid hafva sitt-plats i kyrkan, då den fattige, huru gammal och orkeslös han är, nödgas stå. Nu har Utskottet genom detta förslag icke velat afgöra, hvilket som är rätt, men man har icke velat i lag sanktionera ett bruk, som står i strid med de allmänna bestämmelser, som finnas i kyrkostämmoförordningen, att bänkrum skola fördelas och icke försäljas. Det må väl få bero på kyrkofullmäktige i Göteborg att bestämma, hvilka afgifter som må hänföras till tillfälliga eller icke, och derom tror jag icke att Riksdagen behöfver fatta beslut.

Jag hemställer till talaren på göteborgsbanken, som tycktes vara lifligt intresserad för framgången af denna fråga, om han vill hålla på denna paragraf med den af Kongl. Maj:t föreslagna redaktion. Om denna redaktion godkännes här i Kammaren, så blifver det sannolikt ett motsatt beslut i Andra Kammaren, och då blifver det kanske svårt att komma med en sammanjemkning. För en sådan jmförelsevis obetydlig sak bör man väl icke riskera hela frågans framgång, hvarför jag anhåller om bifall till Utskottets förslag oförändradt.

*Förslag till
förorådning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

Herr Fröman: Jag tror icke, att denna fråga är så oväsentlig, som den siste talaren antydt. Det är visserligen sant, såsom han anförde, att författningen innehåller, att bänkrummen skola fördelas, men i de stora städerna tror jag att det är af ganska stor vigt att icke, på sätt Utskottet tillika antydt, förbjuda försäljning, som det kallas, af bänkrum. Förhållandet är i de stora städerna, att, om man förbjöde detta och uppläte bänkrummen till fritt begagnande, så skulle helt säkert en mängd personer vid tillfällen, då mera eftersökta predikanter uppträdde, passa på och besätta de flesta och bästa, om ej alla platser i kyrkan, hvarefter ett köpsläende om platserna komme att ega rum mellan dessa personer och dem, som kommit senare, men vore mera bemedlade än de förra, en handelsrörelse, som minst i Herrans hus bör tillåtas. I den församling, jag tillhör, är efter mitt förmenande ett förståndigt ordnande af denna angelägenhet åvägabragt på det sätt, att alla, som betala hyra för bänkar, hafva sin rätt till dessa oförkränt intill dess första psalmen uppspelats från orgelläkta- ren. Den bänkeägare, som då icke infunnit sig, har förlorat sin rätt, ty då öppnas alla bänkdörrar för allmänheten. Skulle den nu i fråga varande paragrafen erhålla den lydelse, Utskottet föreslagit, så kunde, i betraktande af den motivering Utskottet därför använt, det komma att anses obehörigt att uthyra bänksplatserna i kyrkorna, och det oskick, jag oivan beskrifvit, derigenom framkallas och befrämjas. Jag tror derföre att det vore bäst att bifalla den lydelse af paragrafen, som är föreslagen i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lothigius: Kammarrens ledamöter hafva vid genomläsningen af detta betänkande funnit, att Lag-Utskottet med synnerlig len hand behandlat det föreliggande lagförslaget. Lag-Utskottet har i betraktande deraf att den föreslagna lagen är afsedd att blifva gällande endast för en enda kommun, ej funnit nödigt att inlåta sig på rättande af åtskilliga mindre egentliga uttryck i redaktionen eller på förbättringar i förslagets detaljer, utan endast påyrkat ändringar i sak, der Utskottet funnit sådana vara alldeles nödvändiga. I den nu föredragna paragrafen föreligger ett af dessa fall. Här är föreslaget att genom en af Konung och Riksdag stiftad lag fastställa, att i Göteborgs kyrkor skola bänkrum fortfarande "försäljas". Genom antagande af en sådan bestämmelse skulle man således förhindra Göteborgs särskilda församlingar att, när de finna sådant lämpligt, upphäfva det bruk, som der är rådande, att försälja bänkrum, utan att först vidtaga den vidlyftiga omgång, som erfordras för ändring af kommunallag. Då jag för min del ej ansett ett sådant band böra påläggas Göteborgs församlingar, har jag deltagit i pluralitetens beslut att stryka dessa ord och i stället stadga att "tillfälliga inkomster vid de särskilda kyrkorna uppbäras af hvarje församlings kyrkoråd". Vilja nu kyrkofullmäktige i Göteborg, att det fortfarande skall upptagas hyra för bänkrum, så torde det stå dem öppet med den redaktion Utskottet gifvit paragrafen. Men att i en sådan lag

som denna, för hvars förändring fordras Konungs och Riksdags sammanstående beslut, fastläsa den gamla bestämmelsen om bänkrums försäljning har jag icke kunnat biträda, utan får jag hemställa om bifall till Utskottets förslag.

*Förslag till
förordning
om kyrkofull-
mäktige och
kyrkonämnd
i Göteborg.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till förevarande paragraf och sedan på bifall till motsvarande paragraf uti Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna förslag; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 26.

Herr Ekman, Johan Jacob: Äfven vid denna paragraf erhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, dock med den förändring att det komme att heta: "och öfverlemne, der så finnes lämpligt, åt vederbörande församlings kyrkoråd att uppdraget utföra." Det bör vara nämnden, som afgör om lämpligaste sättet för den beslutade åtgärdens verkställande och, i det fall att sådant synes lämpligt, öfverlemnar utförandet till vederbörande församlings kyrkoråd. Det är med denna paragraf samma förhållande som med den föregående, eller att, derest icke någonting särskildt finnes bestämdt, föreskriften i 18 § blifver gällande, och nämnden finge då åliggande att verkställa uppdrag, som med större skäl kunde öfverlemnas åt vederbörande kyrkoråd.

Sedan öfverläggningen blifvit härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder endast yrkats af Herr Ekman, Johan Jacob, bifall till § 26 af Kongl. Maj:ts i ämnet framställda förslag med den ändring, att ordet "derefter" skulle utbytas mot orden: "der så finnes lämpligt."

Derefter gjordes propositioner, först på bifall till paragrafen enligt Utskottets förslag och vidare på bifall till paragrafen med den af Herr Ekman föreslagna lydelse, hvarefter den förra propositionen förnyades och förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Förordningsförslagets rubrik och Utskottets näst framför densamma gjorda hemställan.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Promulgerandet af denna lag står naturligen i sammanhang med det beslut, som Kongl. Maj:t kan komma att fatta angående genomförandet af territorialindelningen i Göteborg. Om Kongl. Maj:t bifaller genomförandet af denna territorialindelning, kommer åtgärdens sättande i verket att vara förenadt med åtskilliga svårigheter. Särskildt blir det icke så lätt att genomföra det första organiserandet af kyrkofullmäktige. Kongl. Maj:t hade derfore föreslagit Riksdagen "att utan hinder af bestämmelserna i Kongl. förordningen om kyrkostämman

Förslag till förordning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.
(Forts.)

samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, förvaltningen af de blifvande territoriella församlingarnes i Göteborg ekonomiska angelägenheter må ordnas enligt en så lydande *Förordning angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg*". Anledningen till de af Kongl. Maj:t valda ordalagen var, att Kongl. Maj:t skulle hafva fria händer att bestämma om tiden för författningens trädande i verket, allt efter som sådant vore erforderligt, på det att utan allt för stora svårigheter den första organisationen skulle kunna ega rum. Man ville icke vara bunden af de stränga formella bestämmelserna om tiden för författningens trädande i verket. Genom de ordalag Utskottet använt i sin ingress hafva dessa fördelar blifvit afskurna och om Kammaren godkänner dessa ordalag, torde det möta vissa svårigheter att utan ett särskildt öfvergångsstadgande genomföra verkställigheten af beslutet.

Af dessa skäl hemställer jag, att ingressen kunde få lyda så, att Riksdagen medgifver att förvaltningen af de blifvande territoriella församlingarnas i Göteborg ekonomiska angelägenheter må ordnas enligt en så lydande *Förordning angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg*.

Herr Lagerstråle: Jag erkänner, att jag icke rätt fattar skilnaden emellan det af Utskottet tillstyrkta förslag och det af Herr Departementschefen framlagda. Det finnes icke i afseende på kommunallagar något så beskaffadt stadgande, som i afseende på civil- och kriminallagar, att de skola omedelbart efter Riksdagens bifall till en Kongl. proposition eller före nästkommande riksdag utfärdas. Jag inser icke, hvilket hinder skulle finnas för Kongl. Maj:t att, äfven om förordningen beslutes med de ordalag Utskottet föreslagit, låta anstå med kungörandet af denna lag, till dess alla förberedande åtgärder blifvit satta i verket. Men jag kan icke heller inse någon olägenhet af att godkänna det af Departementschefen framställda förslag. Det kunde likväl vara till upplysning för Kammaren att få närmare angifvet, af hvilka ordalag hinder anses möta för ett så beskaffadt anstånd med kungörandet, som Departementschefen ifrågasatt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och rubriken godkändes, under det att Utskottets näst framför densamma gjorda hemställan förklarades besvarad genom de beslut, Kammaren i afseende på sjelfva förordningsförslaget fattat.

Föredrogos å nyo och bifollos Lag-Utskottets den 30 och 31 sistlidne Mars bordlagda utlåtanden:

N:o 44, i anledning af väckt motion om upphäfvande af förordningen den 16 November 1863 angående allmänt kyrkomöte;

N:o 45, i anledning af väckt motion om åläggande för utvan-

drare att ställa borgen för underhållet af deras vid utvandringen kvarlemnade familjer:

N:o 46, i anledning af väckt motion om tillägg till 50 § konkurslagen; samt

N:o 47, i anledning af väckt motion med förslag till förändrade bestämmelser rörande klockares aflöning.

Föredrogs å nyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 30 och 31 i nästlidne månad bordlagda Utlåtande N:o 3, angående förändring af § 10 i Kammarens ordningsstadga.

Föredrogs å nyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 2 och 5 innevarande April bordlagda Utlåtande N:o 4, angående väckt förslag om aflåtande af underdånig skrifvelse med anhållan om revision af gällande expeditionstaxa.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 2 och 5 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 5, angående väckt förslag om aflåtande af underdånig skrifvelse med begäran om utredning huruvida och under hvilka vilkor statsmakten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållas. *Statens ansvarighet för förluster genom felaktig embetsförvaltning.*

Herr Fröman: Det är en ganska svår och vidtomfattande uppgift som Riksdagen här förelägger regeringen, hvilken redan har så många och så viktiga lagfrågor, åt hvilka den bör åstadkomma nödig utredning. Frågan har varit föremål för främmande länders lagstiftning, och der framkallat förslag af högst skiljaktig beskaffenhet. Sannolikt blifver resultatet af den utredning, som åt frågan kan beredas, det, att det i hvarje fall kommer att bero på omständigheterna, huruvida en sådan ersättning, som här är ifrågasatt, skall ega rum eller icke; och då vi denna dag sett, huruledes genom Riksdagens beslut en person, som ansett sig vara förorättad genom ett af en tjänsteman begånget fel, blifvit för sin förmenta förlust ersatt, utan att särskild lagstiftning i ämnet finnes, tror jag, att sådant kan framdeles ske, när skäl dertill förefinnas, och att det således icke är af nöden att belasta regeringen med ett uppdrag af den omfattande beskaffenhet som detta betänkande antyder. Jag vill derföre icke bifälla Utskottets betänkande.

Herr Stråle, Wilhelm: Jag måste så till vida instämma med den senaste ärade talaren, som det möter mycket stora svå-

Statens ansvarighet för förluster genom felaktig embetsförvaltning.
(Forts.)

righeter att kunna på ett ändamålsenligt sätt lösa den nu framlagda frågan. Men att försök dertill bör göras äfven i vårt land det har jag fullkomligt klart för mig och det exempel, den senaste talaren anförde, synes mig bäst bevisa behofvet af att försöka lösa frågan; ty den ersättning, som Riksdagens pluralitet gifvit åt den ifrågavarande personen, var en mycket ringa godtgörelse för hvad han, enligt uppgift, förlorat, och den blef honom först tilldelad efter 26 års förlopp.

Jag ber att få anföra ett exempel på hvilka olyckor, som kunna uppstå för den enskilde utan något hans förvällande. Jag antager att någon har en intecknad fordran. Det blir lagsökning och utmätning och fordringsegaren är då enligt lag skyldig att lemna ifrån sig sitt fordringsdokument. Dokumentet kommer bort, eller kommer i tredje mans hand och fordringsegaren är då af med sin fordran, för så vidt icke han kan få rätt till ersättning af någon tjänsteman och denne har förmåga att betala.

Det möter visserligen, såsom jag nämnt, mycket stora svårigheter att lösa denna fråga, som kan omfatta många olika förhållanden, men ett försök torde likväl böra göras, och får jag derföre hemställa om bifall till betänkanudet.

Herr Ekström: Frågan om den ansvarighet, som åligger statens embetsmän i och för deras förvaltning, har redan länge varit afgjord, och ansvarspåståenden hafva mot dem kunnat göras gällande, men frågan om staten skall vidkännas någon ansvarighet, då icke en dess tjänsteman kunnat ersätta den förlust, som genom hans förvällande drabbat en enskild person, har icke i den svenska lagstiftningen ännu varit berörd. Det förekommer visserligen undantagsförhållanden, såsom motionären i Andra Kammarren antydt, att då något förloras genom olyckshändelse på posten eller då gods, som öfverlemnats åt den allmänna trafiken på järnvägarne, förkommer, så är man berättigad till ersättning; men det är ett annat förhållande än som egentligen med motionen afses.

Vid den kongress, som år 1875 hölls i Stockholm af nordens jurister, uttalade sig flera af deltagarne om denna fråga, som då var uppståld såsom diskussionsämne. Alla förenade sig om det önskliga uti att något blefve lagstiftadt i denna angelägenhet och att det vore en brist i lagstiftningen att icke något stadgande i detta hänseende funnes. I andra länder har, särskildt genom lagstiftningen i åtskilliga tyska stater, blifvit stadgadt om den ersättning, som kan tagas i anspråk, i händelse någon enskild lider förlust genom en tjänstemans förvällande. I danska lagen finnes icke något stadgande derutinnan och icke heller i den norska, men de ledamöter, som voro representanter för dessa länder vid kongressen och som yttrade sig i frågan, uttalade sig om det önskvärda af att i detta ämne något blefve gjordt i lagstiftningsväg.

Det har redan af den föregående talaren blifvit vidrördt ett förhållande, som kan frankalla förluster, nemligen att man är

skyldig att lemna ifrån sig sina dokument, då det är fråga om verkställighet af utslag, som föranleda till utmätning. Huru svår- löst frågan än kan vara, lärer väl detta icke innefatta skäl för att icke en utredning bör ske, huruvida och i hvad mån staten kan tillförbindas en sådan ersättning. För min del har jag ansett mig böra biträda motionen, som icke heller mött motsägelse i Andra Kammaren, och får jag sålunda hemställa att Första Kam- maren måtte bifalla Utskottets förslag.

Statens an- svarighet för förluster ge- nom felaktig embetsför- valtning.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utlåtandet och vidare på afslag derå, hvarefter propositionen på bifall till ut- låtandet förnyades och förklarades vara med öfvervägande ja be- svarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Ut- skotts den 2 och 5 innevarande April bordlagda Utlåtande N:o 6, rörande afskaffande af den i 3 § af Kongl. kungörelsen om grun- derna och sättet för markegångsprisens bestämmande den 11 Maj 1855 för markegångsdeputerade föreskrifna edgång.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 2 och 5 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 7, rörande reli- gionsundervisningen.

Religionsun- dervisningen.

Herr Stråle, Wilhelm: Genom ett förbiseende har Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Betänkande icke fullständigt åter- gifvit Andra Kammarens beslut, hvarföre jag ber att nu få upp- läsa detsamma. Andra Kammarens beslut är af följande lydelse: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att bringa till allmän och noggrann efterlefnad de i Kongl. Cirkuläret af 12 Maj 1865 ut- färdade föreskrifterna mot "en själlös och alltför långt drifven utanläsning", på det att detta lika förderfliga som djupt inrotade missbruk vid religionsundervisningens utöfvande måtte varda und- danröjdt.

Härefter upplästes Utskottets hemställen samt Andra Kam- marens i ämnet fattade beslut.

Herr Schönbeck: I den nu föreliggande frågan har denna Kammares Första Tillfälliga Utskott rörande katekesundervisnin- gen uttalat sådana åsikter, som fullt öfverensstämma med dem jag hyser och under hela min presterliga tjänstgöring liksom äfven, så vidt min förmåga räckt till, under den tid, jag varit folkskole-

Religions-
undervis-
ningen.
(Forts.)

inspektör, sökt göra gällande. Det är endast i en fråga, som jag är något tveksam, huruvida jag skall kunna instämma med Utskottet; men för att göra min ställning till denna fråga fullt klar, måste jag gå något tillbaka i tiden. Det var vid 1834 års riksdag, som första gången fråga förekom om inrättande af folkskolor. Den väcktes i sex motioner, alla inom hedervärda bondeståndet, och motionärerna, som för öfrigt hyste mycket skilda meningar, voro i sjelfva hufvudfrågan fullt öfverensstämmande. Jag vill bland dem nämna Strindlund, tjugu år derefter talman i bondeståndet och som på sin tid åtnjöt det största anseende vid riksdagarne och i sin hemort, samt den likaledes af allmänna meningen högt uppburne Nils Månsson i Skumparp. Alla dessa sex förslag hade endast den påföljd, att deraf föranleddes en skrifvelse till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, hvarigenom denna stora angelägenhet kunde befrämjas; och det var denna skrifvelse, som framkallade Kongl. Maj:ts proposition till 1840 års Riksdag angående en folkskolestadga. Ärendet öfverlemnades då åt sammansatt Stats- och Ekonomi-Utskott. Dessa Utskott bestodo af 84 ledamöter, 21 af hvarterdera ståndet. Ett förslag uppgjordes inom Utskottet, som vann ståndens bifall och föranledde en skrifvelse till Kongl. Maj:t om sanktion å hvad sålunda blifvit beslutadt. Detta Utskottets förslag är utmärkt väl skrifvet, med den allra största omsorg och med mycket stor utförlighet. Det åtföljdes af 26 reservationer mot hvad som i den föreslagna folkskolestadgan förekom; men mot de 2 paragraferna, som jag skall taga mig friheten uppläsa, anfördes icke reservation af någon enda ledamot. Den 10:de § i detta skrifvelseförslag lyder sålunda: "Ehuru utanläsning af katekesen i skolorna bör ega rum under *lärarens* ledning, åligger det likväl vederbörande presterskap att meddela barnen undervisning i *religionen*, särdeles så vidt den afser tillämpning på hjerta och lefverne, samt för sådant ändamål infinna sig i de fasta skolorna minst en gång hvarje vecka, och i de flyttande, så ofta tjensteåligganden och öfriga förhållanden det medgifva". Den andra paragrafen är den trettonde i ordningen. Der står: "Om söndagarne bör, så vidt ske kan, för den ungdom, som utgått från skolan, undervisning meddelas af vederbörande *prestorskap* uti kristendom och af *skolläraren* uti öfrige för skolorna föreskrifna läroämnen, vid hvilka tillfällen förhör i dessa ämnen anställas." Jag upprepar ännu en gång, det finnes icke någon reservation mot förslaget i dessa två delar, under det att sådana förekomma från åtskilliga ledamöter mot snart sagdt alla andra. Jag vill, så vidt mitt minne räcker till, namngifva några af de personer, som deltog i det ifrågavarande beslutet. Grefve Baltzar von Platen. Friherre Sprengtporten, Kammarherre Hallenborg, Kanslirådet af Tannström utaf Ridderskapet och Adeln; från Presteståndet Biskoparne Hedrén, Butsch och Agardh, Professorerne Thomander och Grafström; Prostarne Gumælius och Stenhammar; från Borgareståndet Schartau och från Bondeståndet Strindlund. Ingen af dessa hade något att anmärka mot innehållet i de 2 nämnda pa-

ragraferna och förslaget ingick till Kongl. Maj:t. Men hvad blef följdén? Jo, följdén blef, att just dessa paragrafer, mot hvilka svenska folket genom sina ombud, och, jag tror, utmärkta ombud, icke haft något att invända, blefvo ändrade i den folkskolestadga, som utkom 1842. 10:de paragrafen innehåller icke, att religionsundervisningen skall lemnas af presterskapet. Der står, att presterskapet skall utföra sorgfälligt *uppsigt* öfver religionsundervisningen och bör gifva skolläraren upplysningar, der så tarfvas m. m. I trettonde paragrafen, der det enligt Utskottets förslag hette, att presterskapet skulle, så vidt möjligt var, om Söndagarne undervisa i kristendom, stadgas, att presterskapet skall hafva inseende öfver den undervisning, som skolläraren bör om Söndagarne meddela. Det är härifrån jag härleder anledningen till det klander, som framstälts mot en alltför utsträckt undervisning i katekesen. Jag upprepar det, jag tänker lika med Utskottet i fråga om katekesundervisningen. Utskottet säger, att det "anser utanläsningen äfven af Luthers lilla katekes bedrifvas för tidigt i våra läroanstalter och att den just derföre måhända snarare än genom något lärarnes oförståndiga nit eller bristande pedagogiska förmåga, lätt varder själlös"; att "den första kristendomsundervisningen lämpligast lemnas genom och under inhemtandet af Biblisk Historia samt inlärandet af viktigare bibelspråk och psalmvers, hvarefter vid en något *mognare* barnaålder än nu sker, den lilla katekesen lämpligen kunde, och då med större hopp att icke endast åt minnet anförtros, läsas och läras", och "att *utanläsning af hithörande så kallade förklaringar eller utvecklingar icke må förekomma förrän vid konfirmationsundervisningen.*"

Då jag 1862 om sommaren förordnades till folkskoleinspektör, fann jag i de flesta skolor, dit jag kom, tryckta förklaringar af Gagner och Flodman m. fl., som man fordrade att barnen skulle lära sig, utöfver den Lindblomska förklaringen. Jag gjorde hvad jag förmådde för att få bort detta. På somliga ställen begagnades Schartaus förklaring öfver Luthers katekes. Den kunde barnen dock hinna med, men jag fann på ett ställe 1,400 frågor, lemnade af pastor för att genomgås och läras af barnen. I det afseendet har det dock numera blifvit mycket bättre, men det är något som kommit i stället för dessa böcker. I allmänhet finnes det utmärkt skickliga lärare vid seminarierna, åtminstone bland dem jag lärt känna. Vanligen är det den bäste, som har religionsundervisningen om hand. Han vill göra något stort af denna, han vill, att hans lärjungar skola hafva många och omfattande kunskaper, när de komma ut, och han håller utförliga föredrag, som antecknas. Jag har sett sådana anteckningar, som upptaga 3 å 4,000 sidor, dem eleverna fått lära sig. Der har funnits 3 å 4,000 bibelspråk, som läraren fordrat, att de skulle kunna. Läraren har anvisat dem, att läsa Pauli bref till Romarne utantill o. s. v. Nu komma dessa elever ut såsom lärare, utrustade med alla dessa kunskaper, och tydligt är, att de vilja göra dem gällande; och der uppmärksamheten å vederbörandes sida icke är stor, der försäkrar jag, att lärarne damma på med det de inhemtat vid semi-

Religions-
undervis-
ningen.
(Forts.)

Religions-
undervis-
ningen.
(Forts.)

narierna och försöka få in en stor del deraf i barnen. Derigenom blifva desse uttröttade och utledsna vid katekesen och komma så till konfirmationsundervisningen. Jag har under de senare åren icke hört något egentligt klander mot presterskapet i fråga om denna undervisning, men presterna skola fortsätta att undervisa, der detta stora underlag finnes, och det är icke godt att anknyta något dertill; pastor kan hafva en annan metod och då blir det äfven en ny förklaring för barnen. Jag har blott velat fästa uppmärksamheten derpå, emedan det förekommer mig, att något bör göras i denna sak. Det är verkligen en högst viktig fråga för folkundervisningen, och ehuru, som jag redan sagt, jag visserligen tänker lika med Utskottet i hvad som yttrats i fråga om katekesundervisningen, är jag tveksam om jag skall framställa något yrkande eller icke. Jag vore alldeles besluten att göra det, om Kongl. Maj:t icke på annan väg, än som förut skett, genom cirkulär till domkapitlet, kunde åstadkomma en förändring härutinnan, men det gifves många andra sätt, hvilka jag dock icke vill antyda; vederbörande känna dem nog. Jag vill på frågans nuvarande ståndpunkt icke göra något yrkande, men då jag ser, att Chefen för Ecklesiastikdepartementet är närvarande tillåter jag mig till honom framställa en bön, att han måtte anse detta för en stor fråga och att något måste i densamma ytterligare göras. Med den erfarenhet jag har om saken, får jag säga, att, såsom katekesundervisningen bedrifves i många skolor, betraktar jag den såsom en hämsko på folkundervisningen och, i ett annat afseende ännu farligare — såsom en sordin på den hos barnet ursprungligen inneboende religiösa känslan.

Herr Wennerberg: Då Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts betänkande i denna fråga öfverlemnades till denna Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, gjorde detta sig till en skyldighet att söka så mycket som möjligt sätta sig in i frågan; och det var icke minst derföre det ansåg sig böra afvakta att i tryck få se den diskussion, som derom förekommit i Andra Kammaren. Efter inhemtandet häraf ansåg sig Utskottet kunna fatta sig temligen kort i det betänkande, det hade att lemna till denna Kammar. Det som i synnerhet härtill bidrog, var den obestämdhet, hvarmed Andra Kammarens Utskott, såväl som motionären och slutligen också de ledamöter, som yttrat sig i nämnda Kammar, behandlat hela saken.

Det är fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att hämma en allt för långt drifven och derför skadlig utanläsning af katekesen, som, enligt motionärens åsigt, gjort sig mycket gällande i landet. Det har lyckats motionären att inom Andra Kammarens Utskott få nästan alla ledamöterna i hufvudsak fullt ense med sig. Han har framställt två alternativ, antingen ett bestämdt förbud för utanläsningen af den så kallade förklaringen eller utvecklingen af Luthers lilla katekes, eller också att Kammaren ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t begära, att kraftiga åt-

gårder måtte vidtagas för att upprätthålla hela vigten af 1865 års cirkulär, angående kristendomsundervisning.

Det återopade cirkuläret likaväl som den deri afsedda kristendomsundervisningen rör mer eller mindre den *första* undervisningen i detta ämne. Den rör således kristendomsundervisningen i samtliga småskolor, folkskolor och elementarläroverk samt derjemte konfirmationsundervisningen. Hvad beträffar motionärens första alternativa framställning om förbud mot all utanläsning af förklaringen eller utvecklingen, skulle följden deraf alltså blifva att undervisningen stälde sig ungefärligen lika för dem, som inhemtade kristendoms-kunskap vid 7 till 9 och vid 15 till 17 års ålder. Det andra alternativet, som af Andra Kammarens Utskott omfattats och af Andra Kammaren bifallits, afser att genom en underdånig skrifvelse söka få Kongl. Maj:t att vidtaga kraftiga åtgärder mot den rådande, allt för långt drifna och derigenom skadliga samt, såsom det heter, lika förderfliga som djupt inrotade utanläsningen vid religionsundervisningen. Vore det nu sant, hvad som väl icke är fullt ådagalagdt, att ett sådant missbruk ännu vore allmänt rådande, så vore visserligen icke *det* botemedel, Utskottet föreslagit, det rigtiga; ty, hvilka "kraftiga" åtgärder Kongl. Maj:t skulle ytterligare vidtaga, har varit för Första Kammarrens Utskott ofattligt, och jag tror, att jag tror, att hvar och en skall erkänna detsamma, som söker att sätta sig in i denna sak. I det yttrande, som Chefen för Ecklesiastikdepartementet hade i frågan uti Andra Kammaren, finner man, att detta äfven är hans åsigt.

Hvad särskildt beträffar den utväg, som ligger antydd inom det första alternativet, en utväg, som omfattats af Andra Kammarrens Första Tillfälliga Utskotts ordförande i hans reservation, nemligen att fullt bestämdt uttala, att, såsom det i reservationen heter, icke "någon, större eller mindre" del af förklaringen eller utvecklingen borde till utanläsning komma ifråga, så möter man här den svårighet, som förut blifvit omnämnd. Detta förbud mot utanläsning skulle nemligen gälla all kristendomsundervisning, lika för barnet i skolan, som för den, som skulle beredas till sin första nattvardsgång. Det måtte dock för hvar och en, isynnerhet för den, som sysselsatt sig såsom lärare eller sjelf har barn i sitt hem, vara klart och tydligt, att det är obilligt, för att icke säga opedagogiskt, att framställa lika fordran på ett barn vid 7 till 10 år, som på en yngling eller flicka vid 15 till 17 år. Det är icke möjligt att begrepps- och omdömesutvecklingen står så stilla hela tiden, att icke en sådan fordran skulle finnas antingen allt för sträng för de yngste eller allt för slapp för de äldste. Just *den* omständigheten, att det ifrågasatta förbudet här icke var noggrant bestämdt, dref denna Kammarrens Första Tillfälliga Utskott, måhända mot dess önskan, att tillstyrka det Kammarren icke måtte bifalla skrifvelseförslaget i fråga.

Den åsigt, som Utskottet vågat i några få ord i betänkanudet uttala såsom den enligt dess mening rigtiga, hör väl, strängt taget, icke till saken. Något dylikt föreligger icke nu, som det att bestämma, huru kristendomsundervisningen skall lämpligast be-

Religions-
undervis-
ningen.
(Forts.)

drivas i folkskolorna och småskolorna, vid de allmänna läroverken och vid konfirmationsundervisningen. Derföre har Utskottet så knapphändigt som möjligt uttalat sin åsigt härom; men då Utskottet ville framföra densamma och begagna den såsom en länk i sin motivering, var det dock nödvändigt att *något* vidröra den. Denna Utskottets åsigt stämmer väl öfverens med Riksdagens en gång till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse i ämnet, och med Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 12 Maj 1865 äfvensom i väsentlig mån med de föreskrifter, som finnas lemnade för undervisning i kristendom vid folkskolorna, nemligen att den bör börjas med bibliska historien och att under och genom denna läsning de första kristna begreppen af läraren bibringas barnen muntligen; att man sedan lemnar dem tillfälle att lära vissa psalmsvers, hvilka just genom den bundna formen lätt fästas i deras minne och der bibehållas, äfvensom åtskilliga viktigare bibelvers, hvilka också genom sitt arkaistiska språk lätt fattas af minnet och genom sin kraftiga och koncisa beskaffenhet lätt och en gång för alla der inplantas; hvarefter skulle vid en något mognare ålder begynnas utanläsningen af Luthers lilla katekes, hvarom såväl Riksdagen som Utskottet och motionären varit ense. Man hade då att vänta, att den icke lemnades alltför handlost åt minnet allena, utan åt minnet och det mera utvecklade omdömet tillika. Då man betänker, att i våra allmänna läroverk utanläsning af Luthers lilla katekes är en fordran redan för inträde i första klassen och att sedermera der läses under första året det första hufvudstycket, under andra året det andra och under tredje året de öfriga hufvudstyckena af förklaringen, så finner man der vid en ålder, då enligt min uppfattning sådant icke borde ifrågakomma, en sträng utanläsning uppståld såsom en fordring. Under skicklige lärares handledning låter väl detta sig göra och med minnesgodas lärjungar går det äfven lätt nog; men alla lärare äro icke skicklige och kunna icke heller blifva det, hvarken genom särskilda för dem inrättade undervisningsanstalter eller genom råd och anvisningar från Kongl. Maj:t. Vi hafva alltid att vänta ofullkomlighet i det afseendet som i andra. Det skall alltid finnas mindre väl begåfvade lärare och lärjungar och dertill ganska många af hvarterdera slaget, och härigenom *måste* uppstå svårigheter, som icke *kunna* undanrödjas på det sätt, Andra Kammaren har föreslagit. En sak må dock erkännas, och den har blifvit erkänd äfven inom Andra Kammaren, nemligen att, om man också icke kan vara fullt belåten med det sätt, hvarpå dessa viktiga angelägenheter nu ställa sig, så bör man likväl vara fullt belåten med det bestämda fortskridande från ett sämre till ett bättre, som, tack vare Riksdagens och Kongl. Maj:ts bemödanden, gör att vi hafva allt skäl att hoppas på bättre förhållanden.

Utskottet har icke vågat föreslå denna Kammare att lemna sitt bifall till den alltför radikala fordringen i motionärens första alternativ, enligt hvilket presterskapet skulle förhindras att lemna så tillräcklig och passande undervisning åt barnen vid 15—17 års ålder, att dessa skulle allvarligen få lära sig hvad vår kristna

kyrkas bekännelse innehåller; men Utskottet har ännu mindre kunnat tillstyrka Kammaren att lemna sitt bifall till det beslut, som af Andra Kammaren fattats, hvilket omöjligt kan, enligt Utskottets åsigt, innebära annat än en underdånig påminnelse till Kongl. Maj:t, att han ville se till, att hans befallningar blifva åttlydda. Jag vet dessutom icke hvad en förnyad skrifvelse i denna riktning skulle kunna åstadkomma. Måhända ett förnyadt cirkulär; men skall väl detta kunna innehålla mer än 1865 års cirkulär? Detta är ganska bestämdt och omfattande. Och hvad särskildt elementarläroverken och folkskolorna beträffar, så hafva äfven de fått sina bestämda föreskrifter hvar på sitt håll. Inom hvart och ett af dessa områden går det mycket väl för sig att lagstifta och för konfirmationsundervisningen kan man väl äfven göra detta; men att genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t så obestämd som den ifrågavarande, fordra något som skulle gälla med afseende på *hela* kristendomsundervisningen, utan att nämna hvad och i hvad mån, det har Utskottet icke vågat tillstyrka denna Kammare.

Jag har begärt ordet straxt efter den föregående talaren. Jag har egentligen intet att säga emot hvad han yttrade. Han lemnade en intressant upplysning om första uppslaget till stadgan om folkskolorna; och han omtalade derefter de missbruk, som, måhända just på grund af denna, lära vara rådande i landet; men jag är förvissad om, att han med mig skall erkänna, att bland alla dessa missbruk, som ännu kvarstå, hafva vi dock glädjen att se ett rätt bruk mycket mera förekommande, än vi ens haft anledning att vänta. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Sundberg: Jag kunde gerna afstå från det ord, jag begärt, då af de föregående talarne intet blifvit yrkadt, som står i strid med hvad Utskottet föreslagit; men då den förste talaren med full rätt antydde, att denna lilla fråga är af en utomordentlig vikt, så må det ursäktas mig på grund af min samhällsställning, om jag icke låter den med tystnad passera.

Försåvidt man icke vill utan något ändamål komma in på pedagogiska vidlyftigheter, som denna Kammare säkerligen icke älskar att åhöra, blir det nödvändigt att strängt hålla sig till endast det, som Andra Kammaren begär och hvaröfver det nu tillhör denna Kammare att fatta beslut. Detta afser, såsom vi flere gånger i afton hört uppgifvas, aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med hemställan, det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att bringa till allmän och noggrann efterlefnad de i Kongl. Cirkuläret af den 12 Maj 1865 utfärdade föreskrifterna mot en själlös och allt för långt drifven utanläsning, på det att detta lika förderfliga som djupt inrotade missbruk vid religionsundervisningens utöfvande måtte varda undanröjdt. Först och främst ber jag få instämma i hvad den näst föregående talaren nämnde, att det är svårt nog att förstå, hvori dessa kraftiga åtgärder, som Kongl. Maj:t skulle vidtaga, komme att bestå. Han har utfärdat det Kongl. Cirkuläret af år 1865; detta har förnyats år 1878 och det

Religions-
undervis-
ningen.
(Forts.)

finnes i företalet till hvarje katekes, som sättes i lärarnes och lärjungarnes händer. I lagstiftningsväg är väl alltså icke annat att göra, än hvad som redan är gjordt. Frågar man då vidare efter kontrollen öfver efterlefnaden af Kongl. Maj:ts bud, så utöfvas ju denna kontroll af hvarje församlings Skolestyrelse, af de utaf Kongl. Maj:t förordnade Folkskoleinspektörerna och af Stiftsstyrelserna. Men det är icke nog med kontrollen, utan, såsom redan under den föregående öfverläggningen blifvit antydt, har man genom verksammare mått och steg sört för, att icke en själlös utanläsning må komma att ega rum. Vid prestbildningen genomgår hvarje prestkandidat en praktisk kateketisk kurs, som särskildt afser att bibringa kandidaten en om ock icke fullständig, så åtminstone nödtorftig insigt uti sättet huru han skall bära sig åt för att göra de enkla katekesstyckena klara och fruktbarande för ungdomen. Hvad dernäst våra seminarier beträffar, från hvilka folkskolelärarne utgå, så egnas derstädes en ännu anseeligare tid åt samma arbete. Såsom den förste talaren redan anmärkt, är religionsundervisningen vid dessa seminarier ofta lagd i händerna på den skickligaste läraren, seminariet eger. Han försöker under hela den tid, seminariibildningen pågår, att efter bästa förstånd öfva *eleverna i konsten att enkelt, klart och lättfattligt meddela barn religionslärans innehåll utan att förfalla i en mekanisk utanläsnings ganska vådliga slentrian. Hvem kan väl nu, om han eger någon kännedom om de närvarande förhållandena, förneka, att öfverallt och så långt krafterna räcka till bemödanden göras, att icke den gamla utanläsningen, detta tanklösa upprabblande af katekesstycken, längre må ega rum. Innan barnen få ett katekesstycke till hemlexa, genomgås det af läraren för att göra innehållet klart och begripligt för dem, och när barnen förhöras, börjar åter samma arbete, hvarigenom man försöker förvissa sig om, att lexan blifvit rätt förstådd. Att nu någon minneskunskap ingår i hela detta sätt att undervisa, kan naturligtvis icke vara förkastligt; ty ingen tänkande menniska lärar väl kunna eller vilja förneka, att denna gåfva, minnets gåfva, som är så starkt utbildad hos barnen, måste tagas i anspråk vid meddelandet af religionskunskapen lika väl som vid hvarje annat ämne, som ingår i undervisningen, — lika väl i detta fall som i fråga om aritmetik, historia, geografi, språk och andra ämnen. När man nu emellertid icke desto mindre talar om, att en själlös utanläsning skall vara ett ännu djupt inrotadt missbruk, så vet jag icke, hvarifrån man hemtat denna erfarenhet eller den kännedom, som på ett så bittert sätt uttryckts. Äfven jag har haft anledning att taga temligen vidsträckt kännedom om, huru religionsundervisningen skötes både af presterskap och af folkskolelärare. Det hörer nemligen till de ärliga visitationsförrättningarne att man efter bästa förstånd gör sig väl underrättad om, huru denna gren af verksamheten bedrivs såväl af prester som folkskolelärare. Jag får säga, att de fall, i hvilka jag har haft anledning att beklaga mig öfver en gammaldags, något för mycket mekanisk utanläsning, hafva varit så ytterst få, att de knappt förtjena omnämnas, och de blif-

va utan tvifvel ännu färre. Och der en sådan utanläsning, särskildt i skolor med äldre folkskolelärare, förekommit, måtte något Kongl. cirkulär i verlden förmår afhjelpa den olägenheten? Om jag skulle säga till en sådan lärare: "det går ej an; ni måste meddela undervisningen på ett mera lefvande sätt och afstå från utanläsningen, såsom den af eder bedrifves på ett aldeles försidigt sätt", så skulle han icke önska något högre än att kunna lyda den ordern; men han kan det icke, emedan han aldrig blifvit inöfvad och vand vid någon annan slags undervisning, utan om han skulle öfvergå till en friare undervisningsmetod, så skulle resultatet blifva mycket sämre, än det nu blifver med den visserligen bristfälliga metod, som han följer.

Om vi hålla oss till regeln och icke till undantagen, så är det snarare en annan olägenhet, som kan vidlåda den nuvarande katekesundervisningen inom folkskolorna, nemligen just den, som den förste talaren verkligen framhöll. Genom dessa kateketiska öfningar, som särskildt inom seminarierna bedrifvas med mycken styrka, inträffar nemligen lätt en olägenhet, i det att eleverna, som icke äro vane vid mycket resonnerande och den vidlyftighet, som läraren använder, göra anteckningar till eget bruk i framtiden och till ledning, då de sjelfve skola meddela undervisning åt andra, och dessa anteckningar kunna, såsom den förste talaren erinrade, ofta växa till stora luntor. Om nu icke förmågan vare sig i afseende å ingenium eller lärarebegåfning är desto större, så kan det hända, att den massa, som han nedlagt i papperet, kommer osmält fram och bidrager till att förbrylla i stället för att reda begreppen hos ungdomen. Men allt detta är ju intet annat än sådant, som genom ytterligare pedagogisk tillsyn, öfning, nötning, med ett ord en mångfald af omständigheter skall så småningom försvinna och om hvilket vi kunna hoppas, att det, såsom redan skett, skall fortgå till ett bättre och bättre förhållande. Kort sagdt: för min del tror jag icke, att det arbete, som nu på alla håll pågår i fråga om att göra katekesundervisningen särskildt lämplig för ungdomen, är af sådan beskaffenhet, att den gifver någon anledning till att besvära Kongl. Maj:t med en skrifvelse i en sak, i hvilken Kongl. Maj:t i allt fall ingenting skulle kunna åtgöra. Då nu ställningen är sådan, som jag sökt angifva, så kan jag för min del icke biträda det beslut, Andra Kammaren redan fattat, utan instämmer med Första Kammarens Tillfälliga Utskott, som afstyrkt från biträdandet af nämnda beslut. Jag vill endast i förbigående nämna, att, då jag det gör, har jag dermed icke underskrifvit de pedagogiska åsikter, som denna Kammares Utskott i sitt betänkande uttalat.

Öfverläggningen var härmed slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8, angående tillägg till Kammarens arbetsordning.

Första Kammarens Prot. 1881. N:o 30.

3

*Ifrågasatt
tillägg till
Kammarens
ordnings-
stadga.*

*Ifrågasatt
tillägg till
Kammarens
ordnings-
stadga.
(Forts.)*

Herr Lagerstråle: Det är icke mycken utsigt att den fråga, som nu är föredragen, skall kunna tillvinna sig särskild uppmärksamhet, efter det nyss en så intressant debatt blifvit här utförd; men jag kan likväl icke underlåta att göra några anmärkningar vid förevarande betänkande. Mitt förslag afsåg att vinna utsigt till en något hastigare bearbetning i Utskotten af de motioner, som blifvit dit remitterade, emedan vid Riksdagens början det verkligen icke är utan vigt att man så fort som möjligt får komma i gång. Det har visat sig att genom den olikhet, som förefinnes mellan de särskilda bestämmelserna för Första och Andra Kammaren, i det motioner i Andra Kammaren alltid aflemnas i dubbla exemplar, men i denna Kammare blott i ett exemplar, uppstått dröjsmål med de från denna Kammare remitterade motionernas ankomst till Utskotten. I afseende härå säger det Tillfälliga Utskottet, att Utskottet "för sin del icke kan finna, att något väsentligt uppehåll i utskottsarbetet derigenom vållas. Samma dag, som remiss af motion beslutas, expedieras nemligen till Utskottet ett protokollsutdrag om denna remiss, hvilket tillika angifver motionens innehåll. Utskottet sättes sålunda genast i tillfälle att bedöma vidden och beskaffenheten af sitt blifvande arbete, hvilket är af vigt för ordnande af detsamma. Någon behandling af en motion, särdeles om densamma är af större vidlyftighet, lär väl icke af Utskottet företagas förr, än den i tryckta exemplar kommit Utskottets ledamöter till handa". Det är visst sant att, samma dag remiss af motion beslutits, derom expedieras ett protokollsutdrag till Utskottet; men då vid detta icke är bilagd den motion, som deri är åberopad, kan Utskottet icke mottaga protokollsutdraget såsom en fullständig expedition. Utskottet har nemligen till åliggande att inom åtta dagar efter mottagandet af en dit remitterad motion ingå i bedömande om den tillhör Utskottet eller icke, och ovissheten om, huruvida till detta nakna protokollsutdrag skall under dessa åtta dagar eller ett färre antal af dem afven komma sjelfva motionen, gör att protokollsutdraget icke skäligen kan såsom mottaget antecknas förr än motionen anländer. Så har åtminstone tillgått i Lag-Utskottet, -- jag tror på fullt giltiga grunder. En följd deraf är att man icke kan ordna de inkommande motionerna förr än man fått icke allenast protokollsutdraget -- ty det mottages icke, då icke motionen är bifogad -- utan afven motionen; och det har visat sig vid denna riksdag att härigenom uppstått en tidsskillnad af fem dagar. Det är icke ovigtigt, om man således vid Riksdagens början måste på ett mindre lämpligt sätt ordna arbetet i Utskottet, och man kan icke börja med full verksamhet förr än man har alla motionerna inne och kan ordna dem efter deras innehåll för att sedan till behandling på en och samma gång upptaga dem, som beröra enahanda ämnen. Jag kan följaktligen icke medgifva att Utskottets motivering är riktig; ty den utväg, Utskottet anvisar, att endast på grund af protokollsutdraget bedöma om man skall behålla motionen eller ej, är icke acceptabel. Vi få ihågkomma att t. ex. till Lag-Utskottet remitteras motioner af den mest olikartade beskaf-

fenhet, visst icke blott sådana, som efter grundlagens ordalydelse skulle höra dit, utan äfven andra i ekonomiska angelägenheter, som stå på gränsen att tillhöra Kongl. Maj:ts lagstiftningsrätt i ekonomiska och administrativa frågor, likasom sådana, hvilka ostridigt tillhöra Riksdagen. Det är således en grannlaga fråga att bedöma, huruvida en motion tillhör Utskottet eller icke, om den ock blifvit dit remitterad från den ena eller andra Kam-maren.

Utskottet slutar sitt betänkande sålunda: Vid sådant förhål-lande, och då härtill kommer, att om en motion påkallar så skynds- sam åtgärd, att motionens tryckning icke kan afvaktas, hinder icke lärer kunna möta att den afskrift, som då erfordras, verk- ställes i Kammarens kansli, helst göromålen derstädes, just under motionstiden och innan riksdagsarbetet kommit i full gång, icke äro särdeles betungande, hemställer Utskottet, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Denna utväg kan naturligtvis begagnas för vissa fall; och då motioner väckas å sista motionsdagen — och det är egentligen dessa motioner som frågan gäller — bör skyndsamt kunna på detta sätt vinnas. Under förutsättning således, att denna utväg kommer att användas, skall jag nu icke framställa något yrkande på ett beslut motsatt det, hvartill Utskottet kommit.

Herr Bennich: Utskottet har visserligen icke förbisett be- tydelsen af de olägenheter, som utaf motionären blifvit framhållna såsom stöd för hans förslag om ändring i arbetsordningen, men Utskottet har trots, att man icke borde onödigtvis betunga Kam- marens ledamöter med det mekaniska skrifningsarbetet för att i dubbla exemplar aflemna motioner, helst, enligt hvad Utskottet antog, man har den utvägen att kunna anlita Kammarens kansli för erhållande af den ifrågavarande expeditionen och intet Utskott kan vara förpligtadt att återställa en orätt remitterad motion förr än åtta dagar efter det motionen kommit Utskottet till handa. Den tid då protokollsutdraget ankommer till Utskottet, kan nem- ligen icke vara bestämmande för återlemnandet. Utskottet har vidare antagit, att alla motioner af någon betydelse lemnas utan sakbehandling i Utskottet intill dess motionen blifvit tryckt och till samtliga utskottsledamöterna utlemnad. Det är åtminstone den erfarenhet, flere af det Tillfälliga Utskottets ledamöter haft från de Ständiga Utskott, i hvilka de arbetat.

Jag tillåter mig tillika fästa Kammarens uppmärksamhet på att denna fråga måste hafva blifvit diskuterad redan, då arbets- ordningen vid Första Kammarens första riksdag antogs, helst enligt gamla Riksdagsordningen motioner skulle i dubbla exemplar aflemnas. Men redan då antogo de komiterade, som handlade frå- gan om arbetsordningen, och Kam-maren, att ett sådant onus, som det att utskrifva två exemplar af motionerna icke borde läggas på Kammarens ledamöter.

Det finnes ännu ett skäl för bifall till Utskottets hemställan, hvilket kanske förtjenar något afseende. Motionstiden är, som vi

*Ifrågasatt
tillägg till
Kammarens
ordnings-
stadga.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
Kammarens
ordnings-
stadga.
(Forts.)*

veta, begränsad til vissa dagar från riksdagens början och några af de motioner, som derunder se dagen, torde vara föranledda dels af Kongl. propositioner och studerandet af dem, dels ock af andra under motionstiden väckta förslag. Får nu en riksdagsman, innan motionstiden går till ända, men i sista stunden deraf anledning att framställa en motion, kan det hända, att han med knapp nöd binner sammanfatta ett exemplar af motionen. Bör då sjelfva rätten att framlägga motionen afskäras därför, att utskrifvandet af det andra exemplaret icke medhunnits? Jag tror icke, att det Tillfälliga Utskottet saknat anledning att afstyrka bifall till den ifrågavarande motionen, hvarför jag hemställer om bifall till Ut-låtandet.

Herr Rylander: Jag visste icke, då jag begärde ordet, att det var någon annan, som ämnade framställa samma yrkande som jag. Jag tror emellertid, att det icke är skäl göra någon ändring i den arbetsordning vi nu hafva, ty det kan icke vara för mycket att kansliet lemnar afskrifter af motionerna eller ock att man får dem från tryckeriet. Jag yrkar afslag å motionen.

Herr Lagerstråle: En talare åberopade det stora onus, som genom antagande af mitt förslag skulle drabba Kammarens ledamöter, men då man enligt detsamma icke har rätt att fordra en egenhändig afskrift, tror jag icke att denna tunga är mycket att tala om, särskildt med afseende å den lätthet, hvarmed man nu kan få afskrifter verkställda på en därför särskildt inrättad byrå. Kostnaden för en sådan renskrifning är icke heller nämnvärd, ty om motionen icke är större än att den rymmes på två ark, uppgår denna kostnad till högst en krona. Men, som sagdt, kan den senare af Utskottet framhållna utvägen begagnas, så att afskrifter af de motioner, som sista motionsdagarne väckas, genom kansliets försorg komma vederbörande Utskott till handa, är ändamålet vunnet med min motion.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställen bifölls.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att enligt mellan Talmännen träffad öfverenskommelse, omröstning jemlikt 65 § Riksdagsordningen komme att nästa Lördag den 9 innevarande månad anställas öfver den i Banko-Utskottets Memorial N:o 15 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Anmäldes och bordlades följande ärenden:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af Artilleriplanen till byggnadsplats för nytt hofstall m. m.;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 48, i anledning af väckta motioner angående dels omarbetning af, dels ock ändringar i gällande skiftesstadga; äfvensom

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 11, angående vissa ändringar i undervisningsväsendet; och

N:o 12, med anledning af Andra Kammarens beslut rörande omarbetning af folkskolestadgan;

hvar efter beslöts att de ännu oafgjorda ärenden, som blifvit blott en gång bordlagda, skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.